

RĂZBOAIELE FRATRICIDE IUGOSLAVE DIN PERIOADA 1991-1995

THE 1991-1995 YUGOSLAV FRATRICIDAL WARS

*General de brigadă (r.) prof. univ. dr. Mircea UDRESCU**

(Academy of Romanian Scientists, 3 Ilfov, 050044, Bucharest, Romania)

*Colonel (r.) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU***

(Academy of Romanian Scientists, 3 Ilfov, 050044, Bucharest, Romania)

Rezumat: Războaiele fratricide iugoslave cumulează o serie de conflicte violente desfășurate pe teritoriul fostei Republici Socialiste Federative a Iugoslavie (RSFI), care au avut loc între 1991 și 2001. Acestea au fost descrise ca fiind conflicte între cetățenii din fosta Iugoslavie din motive religioase, etnice, economice și politice, mai ales dintre sârbi, pe de o parte, și croați, bosniaci și albanezi pe de altă parte; de asemenea, și dintre bosniacii și croații din Bosnia și Herțegovina și macedonienii și albanezii din Macedonia. Privit cu mai mult de patru decenii în urmă, după victoria Aliaților din Al Doilea Război Mondial, Iugoslavia s-a organizat într-o federație formată din șase republici cu granițe trasate pe criterii etnice: Slovenia, Croația, Bosnia și Herțegovina, Serbia, Muntenegru și Macedonia. Această țară, creată pe criterii multietnice, sub conducerea lui Iosip Broz Tito, a avut o perioadă de mare creștere economică și o stabilitate politică relativă până în anii 1980 când, după decesul lui Tito în 1980, sistemul slăbit al guvernului federal a fost lăsat să facă față provocărilor economice și politice. În 1987, Slobodan Miloševici ajuns la putere în Serbia și printr-o serie de manevre populiste a obținut controlul de facto asupra Kosovo, Voivodina și Muntenegru, reușind să dobândească un mare sprijin din partea sârbilor pentru a-și urmări politica de centralizare. Intereselor lui Miloševici s-au opus, în mod deosebit, liderii partidelor din Slovenia și Croația care solicitau o democratizare mai mare a țării ca urmare a Revoluțiilor din 1989 din Europa de Est. Dorința de secesiune a cuprins republicile foste iugoslave, începând din 1991, fiecare republică și-a declarat independența, numai Serbia și Muntenegru s-au centrat într-o federație, însă statutul minorităților sârbe din afara Serbiei a rămas nerezolvat. Începând din 1990, Iugoslavia se găsea la limita destrămării. Aflată în mijlocul dificultăților economice, guvernul federativ, pe fondul marilor prefaceri politice ce se desfășurau între blocurile specifice Războiului Rece, se confrunta cu revendicări ale diferitelor grupuri etnice. La ultima ședință a Partidului Comunist din Belgrad în

* membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, email: udrescumircea@yahoo.com.

** Membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, membru titular al Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române, email: esiteanu@yahoo.com.

1991, adunarea a votat pentru oprirea sistemului de partid unic, precum și oprirea reformei economice unitare de nivel federativ. Pe acest fond, ca la un semnal, delegațiile de partid slovenă și croată au părăsit ostentativ partidul comunist iugoslav, ceea ce a marcat și încetarea activității acestuia, un eveniment simbolic care a reprezentat sfârșitul „frăției și unității” popoarelor iugoslave. În același an slovenii și croații și-au proclamat independența, independentă recunoscută imediat de către Islanda și noua Germanie, dar care a provocat represalii împotriva acestei separări din partea Armatei Populare Iugoslave. Războaiele iugoslave, prin intervenția deschisă a SUA, Germaniei, chiar și a altor state NATO, în cele din urmă s-au încheiat cu noi state independente pe harta Europei, cu o mare parte a Iugoslaviei rămasă săracă, dar și cu massive pierderi umane și cu importante dezagregări și distrugeri economice. După câteva incidente interetnice, au apărut premizele începerii Războaielor Iugoslave, în Slovenia, în Croația și apoi în Bosnia, ceea ce a devenit cunoscut ca prima parte a războaielor fratricide pe pământ iugoslav, care au vizat Serbia, ca susținătoare a Federației Iugoslave, și Slovenia, Croația și Bosnia și Herțegovina, regiuni care doreau să devină independente.

Cuvinte cheie: război, fratricid, sârbi, croați, bosniaci, federali, stat, independent, militari, apărători, trupe.

Abstract: The Yugoslav fratricidal wars encompass a series of violent conflicts on the territory of the former Socialist Federal Republic of Yugoslavia (SFRY) that took place between 1991 and 2001. They have been described as conflicts between citizens of the former Yugoslavia on religious, ethnic, economic grounds and political, especially between Serbs, on the one hand, and Croats, Bosnians and Albanians on the other; also between Bosniaks and Croats in Bosnia and Herzegovina and Macedonians and Albanians in Macedonia. Fast forward more than four decades, after the Allied victory in World War II, Yugoslavia organized itself into a federation of six republics with ethnically demarcated borders: Slovenia, Croatia, Bosnia and Herzegovina, Serbia, Montenegro, and Macedonia. This country, created on multi-ethnic lines under the leadership of Josip Broz Tito, had a period of great economic growth and relative political stability until the 1980s when, after Tito's death in 1980, the weakened federal government system was left to face economic and political challenges. In 1987, Slobodan Milošević came to power in Serbia and through a series of populist maneuvers he obtained *de facto* control over Kosovo, Vojvodina and Montenegro, managing to gain great support from the Serbs to pursue his policy of centralization. Milošević's interests were particularly opposed by party leaders in Slovenia and Croatia who called for greater democratization of the country as a result of the 1989 Revolutions in Eastern Europe. The desire for secession gripped the former Yugoslav republics, starting in 1991, each republic declared independence, only Serbia and Montenegro centered in a federation, but the status of Serbian minorities outside Serbia remained unresolved. Starting in 1990,

Yugoslavia was on the verge of disintegration. In the midst of economic difficulties, the federal government, against the background of the great political pretense that took place between the blocs specific to the Cold War, was faced with the demands of various ethnic groups. At the last meeting of the Communist Party in Belgrade in 1991, the assembly voted to end the one-party system, as well as to end the federal-level unitary economic reform. Against this background, as a signal, the Slovenian and Croatian party delegations ostentatiously left the Yugoslav Communist Party, which also marked the end of its activity, a symbolic event that represented the end of the "brotherhood and unity" of the Yugoslav peoples. In the same year the Slovenes and Croats proclaimed their independence, an independence which was immediately recognized by Iceland and the new Germany, but which provoked reprisals against this separation from the Yugoslav People's Army. The Yugoslav wars, through the open intervention of the USA, Germany, even other NATO states, eventually the wars ended with new independent states on the map of Europe, with a large part of Yugoslavia left poor, but also with massive human losses and with significant economic disaggregation and destruction. After several inter-ethnic incidents, the beginning of the Yugoslav Wars appeared, in Slovenia, in Croatia and then in Bosnia, which became known as the first part of the fratricidal wars on Yugoslav soil, which targeted Serbia, as a supporter of the Yugoslav federation, and Slovenia, Croatia and Bosnia and Herzegovina, regions that wanted to become independent.

Keywords: war, fratricide, Serbs, Croats, Bosniaks, federal, state, independent, military, defenders, troops.

Introducere. Adesea descrise ca fiind cele mai mortale conflicte din Europa, după Al Doilea Război Mondial, acestea au fost caracterizate de masive crime de război și de oribile acțiuni specifice purificărilor etnice. Opinia publică mondială a luat cunoștință cu consternare de primele conflicte după Al Doilea Război Mondial considerate oficial genociduri, pentru că multe dintre persoanele cheie participante la acestea au fost ulterior acuzate de crime de război de către Tribunalul Penal Internațional pentru Fosta Iugoslavie, înființat de ONU, pentru a judeca acest crime. După statele participante și etapele când au avut loc, războaiele iugoslave pot fi împărțite în două părți distințe, astfel: Războaiele din perioada destrămării Republicii Socialiste Federative Iugoslavia, cuprinzând perioada 1991-1995, și Războaiele din zonele populate de albanezi, cuprinzând perioada 1999-2001. Ambele perioade au fost marcate de bombardamentele NATO în Bosnia și Herțegovina, în 1995, respectiv în Serbia, în 1999. În continuare, ne vom ocupa de războaiele care au marcat prima perioadă.

1. Războiul din Slovenia (1991). În iunie-iulie 1991, după ce Slovenia și-a declarat independența și desprinderea de Iugoslavia, forțele militare federative iugoslave au fost implicate într-un scurt raliu de forță împotriva Sloveniei, care s-a încheiat cu un eșec, în principal din cauza omogenității

etnice a regiunilor separatiste slovene. În timpul războiului din Slovenia, mulți soldați sloveni și croați din cadrul forțelor militare federative au refuzat să lupte și au părăsit rândurile armatei iugoslave. Acest raid a marcat războiul fratricid sloveno-iugoslav, manevrat de trupele sârbești, din moment ce militarii croați, bosniaci și sloveni nu mai răspundeau cum trebuie misiunilor încredințate, chiar dezertau sau pur și simplu nu se mai supuneau ordinelor primite. Practic, Războiul Sloven de Independentă, numit și Războiul de Zece Zile, a fost un conflict militar de scurtă durată dintre Slovenia și Armata Populară Iugoslavă, în 1991, imediat după declarația de independentă a Sloveniei. Astfel, la 26 iunie 1991, forțe militare iugoslave din Rijeka, Croația, s-au către granița Sloveniei cu Italia. Mișcarea a atras replica imediată a localnicilor, care au organizat baricade și demonstrații împotriva acțiunilor forțelor militare federale, ambele părți părând să aibă o politică evidentă de a nu fi primii care deschid focul. În 27 iunie 1991, forțele militare federale și-au intensificat desfășurarea pe teritoriul sloven: o unitate militară a trecut granița Sloveniei la Metlika, iar o alta s-a îndreptat către aeroportul Brnik, din apropierea capitalei Sloveniei, Ljubljana. În după amiaza zilei, Forțele Slovene de Apărare a Teritoriului au doborât două elicoptere federale, ocupanții elicopterelor fiind uciși, unul dintre ei fiind chiar sloven. În același timp, unități din cadrul Forțelor Slovene de Apărare a Teritoriului au ocupat poziții ofensive în jurul cazărmilor armatei federale iugoslave din diferite zone, lansând practic un asediul împotriva acestora, simultan cu o serie de atacuri împotriva forțelor federative pătrunse deja pe teritoriul Sloveniei. Prin lupte deschise oricărui rezultat, forțele federative iugoslave, în ciuda confuziilor și luptelor sporadice, și-au îndeplinit majoritatea obiectivelor sale militare: capturarea tuturor trecerilor de frontieră cu Austria, dar și câteva dintre punctele de trecere de la nou înființata graniță a Sloveniei cu Croația. Cu toate acestea, multe dintre unitățile federative erau prinse în poziții vulnerabile pe cuprinsul Sloveniei. În noaptea de 27/28 iunie, unitățile militare slovene au primit ordin de a lansa o ofensivă generalizată împotriva forțelor iugoslave considerate forțe invadatoare. Impetuozitatea atacurilor slovene au pus forțele iugoslave în derută, iar liderii de la Belgrad au început să fiedezorientați. Izbucrenirea și perspectivele de extindere a războiului au declanșat eforturile diplomatice de mediare ale Comunității Europene pentru a pune capăt crizei. Astfel, trei miniștri de externe ai Comunității Europene s-au întâlnit cu reprezentanți ai guvernelor din Iugoslavia și Slovenia, la Zagreb, în noaptea de 28/29 iunie, și au căzut de acord asupra unui plan pentru un armistițiu, dar acesta nu a fost pus niciodată în practică, din cauză că forțele slovene nu au încetat acțiunile militare. Pe timpul nopții, dar și spre dimineață trupele slovene au realizat o serie de succese militare importante. Ca atare, trupele federale de pe aeroportul Brnik de lângă Ljubljana s-au predat forțelor slovene, care reușiseră înconjurarea acestora încă de pe timpul nopții. Pretutindeni, forțele federale au fost puse în derută. În acest context, armata federală iugoslavă a emis un ultimatum către Slovenia, cerând încetarea imediată a ostilităților până la ora 09:00 pe 30

iunie. În răspuns, Adunarea Sloveniei, printr-o rezoluție, a respins ultimatumul și a cerut soluționarea pașnică a crizei, fără a se periclită în vreun fel independența Sloveniei, în granițele declarate. Luptele au continuat pe 30 iunie, s-au organizat numeroase ambuscade de partea slovenă, s-au capturat importante armamente și s-au luat mulți prizonieri de război. Armele captureate au fost dirijate imediat către noi forțe militare ce se constituiau și ocupau dispozitive convenabile de atac. Pe 1 iulie 1991, forțele militare slovene au avut și mai mare succes în eliminarea unităților ce acționau sub steag federativ. Ca atare, ministrul federativ al apărării a informat cabinetul iugoslav că primul plan al armatei iugoslave – o operațiune limitată de a asigura punctele de frontieră ale Sloveniei a eşuat și că era momentul pentru a pune în mișcare planul de rezervă, adică o invazie la scară largă și impunerea legii marțiale în Slovenia. Cu toate acestea, cabinetul iugoslav de la acea vreme a refuzat autorizarea unei astfel de operațiuni, ceea ce l-a determinat pe șeful de stat major al armatei să afirme că organele federale au limitat tot timpul libertatea de acțiune a propriilor forțe, cerând și organizând negocieri în timp ce slovenii atacați cu toate mijloacele din dotare. Pe 2 iulie s-a consumat cea mai grea încleștare a războiului. Numeroase unități și subunități federative au fost înconjurate și nimicite. La ora 21:00, președinția slovenă a anunțat un armistițiu unilateral, însă, acesta a fost respins de conducerea iugoslavă care a declarat că va prelua controlul militar și va zdobi rezistența slovenă. O coloană de blindate s-a pus în mișcare, pornind de la Belgrad, dar nu a mai ajuns în zona acțiunilor de luptă. Luptele au continuat și pe 3 iulie 1991 pe pământ sloven, iar către seară forțele federale iugoslave au acceptat un armistițiu, angajându-se să se retragă în cazările inițiale. Între 4 – 6 iulie 1991, pe baza armistițiului în vigoare, cele două părți au încetat luptele, forțele militare slovene au preluat controlul asupra tuturor punctelor de frontieră, iar unitățile federative au primit acordul de a se retrage sub supraveghere militară către Croația și retragerea în cazărmă. Într-un incident separat, nu departe de Radenci, în satul Hrastje-Mota, un elicopter iugoslav Mi-8 are probleme mecanice și este forțat să aterizeze. Elicopterul este rechiziționat de armata slovenă, dar este considerat nepotrivit pentru nou născuta forță aeriană a Sloveniei și este înmânat Belgradului pe 13 august. Prin acordul de la Brioni, din 7 iulie 1991, s-a pus capăt războiului de independență a Sloveniei. După estimările oficiale slovene, la acest război au participat, de partea federativă, 35 000 de soldați, iar de partea slovenă circa 16 000 de soldați, plus 10 000 de miliții teritoriale. Pierderile părții federale au constat în 44 morți, 146 răniți și 4 944 prizonieri, în timp ce pierderile slovene au constat în 18 morți și 182 de răniți. De asemenea, s-au constatat mari pierderi și distrugeri materiale și de tehnică militară.

2. Războiul de Independență al Croației (1991-1995). Ostilitățile militare s-au desfășurat în Croația în perioada 31 martie 1991 – 12 noiembrie 1995 între forțele croate loiale guvernului croat, pe de o parte, și sârbii din Croația, împreună cu Armata Populară Iugoslavă (armata

federală), pe de altă parte. În Croația, războiul este denumit fie *Războiul Patriei* sau *Marea Agresiune Sârbă*. În sursele sârbe și rusești, războiul este denumit *Războiul din Croația și Războiul din Krajina*. În august 1990, în Croația a avut loc o insurgență cunoscută sub numele de Revoluția Balvan, ce s-a concentrat asupra zonelor predominant sârbe din zonele slab locuite din Dalmatia din jurul orașului Knin, părți ale regiunilor Lika, Kordun și Banovina și așezări din estul Croației cu populații sârbe semnificative. Aceste zone au fost ulterior declarate a fi Republica Sârbă Krajina care, după ce și-a declarat intenția de a se alătura Serbiei, a fost declarată de către guvernul croat organizație și regiune rebelă. La 25 iunie 1991 a fost proclamată independența Croației și a Sloveniei, independentă recunoscută imediat de către Islanda și Germania. După cum era și firesc, majoritatea croaților au dorit ca statul Croația să părăsească Iugoslavia și să devină o țară independentă și suverană, în timp ce mulți sârbi etnici care trăiau în Croația, și nu numai, susținuți de Serbia s-au opus secesiunii și au vrut ca țările proclamat sârbe să se afle într-un stat comun cu Serbia, într-un fel după modelul Comunității Statelor Independente din fosta URSS. Totodată, majoritatea sârbilor au dorit efectiv un nou stat sârb, în cadrul unei Federări Iugoslave, inclusiv cu zone din Croația și Bosnia și Herțegovina cu majorități etnice sârbe sau minorități semnificative, și, ca atare, au încercat să cucerească cât mai mult posibil din Croația, dar și din celelalte republici, ale căror granițe nu erau clar delimitate. Croația și-a declarat independența la 25 iunie 1991, dar a convenit să o amâne până la Acordul de la Brijuni din 7 iulie și să taie toate legăturile rămase cu Iugoslavia la 8 octombrie 1991. Dacă la început forțele militare ale fostei Iugoslavii au ocupat întreaga Croație, noua realitate politică i-a îndemnat să creeze în Croația o republică separatistă, Republica Sârbă Krajina, o entitate politică (nerecunoscută) care și-a declarat secesiunea față de restul Croației. Din punct de vedere militar, forțele croate stăteau mult mai rău decât forțele sârbe. În perioada inițială a războiului, din cauza absenței forțelor armate, poliția croată a preluat o parte a luptelor grele. Armata croată se construia pe scheletul de unități teritoriale, care apărau populația majoritar croată. La 11 aprilie 1991, în Croația a fost formată Garda Națională a Croației pe baza căreia s-au format forțele armate croate. În august 1991, armata croată număra mai puțin de 20 de brigăzi, dar după o mobilizare generală în octombrie a aceluiși an, armata a crescut la 60 de brigăzi și 37 de batalioane separate. Totodată, unele surse menționează faptul că 456 de mercenari străini și voluntari au luptat de partea armatei croate, fiind vorba de 139 de britanici, 69 de francezi și 55 de germani. După cucerirea cazărmilor federale de pe teritoriul Croației în septembrie-decembrie 1991, Armata Croată a compensat deficitul de armament. Din 1994, specialiștii militari americani s-au implicat în instruirea noilor entități militare croate. În forțele terestre croate au fost create opt brigăzi de gardă de elită orientate spre standardele de pregătire ale NATO, ceea ce a făcut ca, în 1995, balanța puterii să se schimbe semnificativ. S-a apreciat că forțele sârbe din Croația și din Bosnia și Herțegovina erau capabile să trimită pe

câmpul de luptă aproximativ 130.000 – 150 000 de soldați, în timp ce armata croată și cea din Bosnia și Herțegovina puteau construi o forță combinată de aproximativ 250.000 de soldați și 570 de tancuri. Tensiunile interetnice au crescut și au fost alimentate de propaganda ambelor părți. La 20 februarie 1991, guvernul croat a prezentat Parlamentului Legea Constituțională, care a determinat prioritatea legilor republicane asupra celor federale și a adoptat rezoluția "cu privire la separarea" Croației de Iugoslavia. Ca răspuns, la 28 februarie, Adunarea Națională a Serbiei și Consiliul Executiv al Republicii Krajina au adoptat o rezoluție privind "separarea" de Republica Croația pe baza rezultatelor referendumului. În martie, s-au produs primele ciocniri înarmate. În timpul ciocnirilor dintre poliția croată și polițistii sârbi locali din Pakrac 20 de persoane au fost ucise. Din august 1990 până în aprilie 1991, au fost înregistrate 89 de confruntări între poliția croată și forțele sârbe. În fond, croații nu acceptau ca sârbii să-și proclame independent, iar sârbii nu voiau să fie considerați minoritari în noua Republie Croată. În aprilie 1991, sârbii au proclamat autonomia teritoriilor în care constituiau majoritatea. Oficialii de la Zagreb au considerat acest pas al autorităților sârbe ca pe o revoltă. Ministerul croat al Afacerilor Interne a început crearea unui număr mare de forțe speciale de poliție. Drept rezultat, la 9 aprilie 1991, președintele Croației a semnat un decret privind înființarea Gărzii Naționale a Croației, care a devenit baza pentru crearea forțelor armate croate. Pentru aplanarea conflictelor, au existat unele încercări de a se ajunge la anumite înțelegeri, dar acestea au fost subminate preponderant de forțe croate intransigente. La 19 mai 1991 a avut loc un referendum asupra independenței Croației, care a ridicat problema statutului țării, dar autoritățile locale sârbe au boicotat referendumul. Potrivit rezultatelor votului, aproape 94% dintre cei care au votat au fost în favoarea secesiunii de Iugoslavia și a formării unui stat croat independent. În continuare, autoritățile croate au adoptat, la 25 iunie 1991, o Declarație de independență. Imediat, Comisia Europeană și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa au solicitat Croației suspendarea operațiunii sale politice timp de trei luni, autoritățile croate au fost de acord, dar această decizie nu a contribuit la diminuarea tensiunilor, dimpotrivă acestea au cuprins mai multe localități și regiuni. La rândul său, prim-ministrul Iugoslaviei a declarat ilegală independența Croației și a Sloveniei, pentru care, cererea de independență era considerată contrară. Constituției Iugoslaviei. După încercarea nereușită de a menține Slovenia în cadrul Iugoslaviei, conducerea iugoslavă a ordonat forțelor militare federative să efectueze operațiuni împotriva miliției și poliției statului auto-proclamat croat. Ca atare, în iulie 1991, forțele Apărării Teritoriale din Serbia au lansat o ofensivă pe coasta Dalmatiei și la începutul lunii august, cea mai mare parte a regiunii Bania era sub controlul forțelor sârbe. Pe fondul accentuării demersurilor naționaliste separatiste, mulți croați, macedoneni, albanezi și bosniaci au început să se sustragă înrolării în armata federală, acest fenomen a avut ca rezultat o majoritate sârbă și muntenegreană în rândul armatei federative. La o lună după independența

Croației, aproximativ 30% din teritoriul țării era sub controlul forțelor federative și ale sârbilor secesioniști, iar acțiunile militare de ambele părți recurgeau la abominabile pedepsiri a populațiilor locale. În atare situație, ONU a impus un embargo părților implicate în război, interval de timp folosit de ambele părți pentru o și mai bună înarmare. Conducerea croată a permis intrarea în țară a reprezentanților radicali ai emigranților croați, inclusiv a celor care au aderat la ideologia ustașă în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Forțele federale fidèle, împreună cu unități și subunități aparținând sârbilor din Croația, și-au reluat acțiunile de pedepsire în estul Slavoniei, septembrie 1991 - ianuarie 1992. În august 1991, ca răspuns la blocada garnizoanei iugoslave din Vukovar, unitățile iugoslave au transferat forțe suplimentare către Slavonia de Est și au început să asedieze orașul. Simultan cu asediul Vukovarului, au avut loc lupte în toată Slavonia de Est, începând cu masacrul de la Dalj și continuând cu lupte lângă Osijek și Vinkovci. În septembrie 1991, unitățile iugoslave au încurajat aproape complet Vukovar. Garnizoana croată, formată dintr-o brigadă și miliții croate locale au apărat orașul, ducând bătălii grele pe străzile orașului cu brigăzi blindate și mecanizate federale, precum și cu formațiuni neregulate de voluntari sârbi și cu detașamente de apărare teritorială ale sârbilor locali. În timpul luptelor pentru Vukovar, un număr semnificativ de locuitori au părăsit orașul, iar după ce orașul a fost capturat de forțele iugoslave, 22 000 de locuitori care nu erau sârbi au fost alungați din oraș. În asediul Vukovarului 15 000 de case au fost distruse și au decedat aproximativ patru la cinci mii de persoane, atât civili cât și soldați de ambele părți. Mai multe surse estimează că 220.000 de croați și 300,000 sârbi au fost forțați să-și părăsească locuințele de-a lungul războiului din Croația, multe incidente de purificare etnică au avut loc, de partea ambelor tabere. În prima jumătate a lunii septembrie, la ordinul președintelui Croației, forțele armate croate au atacat masiv cazărurile, depozite și alte instalații ale armatei federative situate în teritorii cu majoritate croată. Puține garnizoane iugoslave au reușit să supraviețuască, majoritatea fiind capturate sau nimicite, puține dintre ele au reușit să se evacueze pe teritoriul altor republici care încă au rămas parte din Iugoslavia. În istoriografia croată, aceste evenimente sunt numite Bătălia Cazărmilor. În tot acest timp s-au înmulțit cazurile de crime de război și de crime împotriva persoanelor civile lipsite de apărare. Cazuri numeroase de răzbunare etnică s-au reclamat de ambele părți, mult mai mediatizate fiind cele produse de către sârbi și de armata federală. Pe 3 octombrie, Flota Iugoslavă a început blocarea principalelor porturi din Croația, în contextul bătăliei cazărmilor, dar trupele sârbe nu au reușit să întrerupă complet accesul Croației la coasta dalmată, Croația reușind să stabilească rute de aprovisionare ce au scăpat controlului federal. Pe 5 octombrie, președintele Tudjman a ținut un discurs în care a îndemnat croații să se mobilizeze pentru a se proteja împotriva „marelui imperialism sârb.” La 7 octombrie, Forțele Aeriene Iugoslave au efectuat un bombardament asupra unor clădiri ale guvernului din Zagreb iar în ziua următoare, 8 octombrie, Parlamentul Croat a abolid moratoriul privind

declarația independenței și a întrerupt toate legăturile cu Iugoslavia. Atentatul de la Zagreb și asediul din Dubrovnik, care a început în octombrie, a convins Comisia Europeană să impună sancțiuni împotriva Iugoslaviei. Bombardamentele iugoslave au distrus o parte din orașul vechi al Dubrovnikului, 56% din clădirile din zona istorică a orașului au fost lovite de bombardamentele iugoslave, parte a Patrimoniului Mondial UNESCO și au provocat victime în rândul civililor. La 15 octombrie, după ce stațiunea maritimă Cavtat a fost capturată de către forțele iugoslave, sârbii locali au proclamat Republica Dubrovnik. În continuare, forțele militare iugoslave au traversat râul Sava și au început o ofensivă la Pakrac și mai departe către nord în Slavonia de Vest. Drept răspuns, trupele croate au lansat o primă contraofensivă majoră în perioada 31 octombrie – 4 noiembrie, reușind să recupereze suprafața de 270 km² între râurile Bilogor și Papuk. În noiembrie, situația apărătorilor din Vukovar a devenit disperată. La 18 noiembrie 1991, după un asediul de trei luni, orașul a fost cucerit de trupele iugoslave. A urmat Masacrul de la Vukovar, când au avut loc execuții în masă a prizonierilor de război croați. Apărătorii supraviețuitori ai orașului au fost duși în numeroase lagăre de război. În timpul luptelor pentru Vukovar, au fost distruse aproximativ 15.000 de clădiri. Au oripilat opinia publică mondială masacrele din Erdut, Gospic, Skabrnja, Lovas, Paulin Dvor, mai ales masacrul de la Vocić, din 13 decembrie 1991. La rândul său, în decembrie 1991, Armata Croată a lansat o operațiune ofensivă, care a fost însoțită de epurări etnice în masă și de ucideri ale populației sârbe din Slavonia. Eliminarea etnică a sârbilor de către Armata Croată a avut loc în zece orașe și o sută optzeci și trei de sate din Slavonia occidentală, iar între 50 000 - 70 000 de sârbi au părăsit zona. În cadrul acestei operațiuni, croații au reușit să recupereze 1.440 km² din teritoriul croat. Sfârșitul operațiunii a marcat sfârșitul primei etape a războiului, deoarece în ianuarie 1992 a fost semnat la Sarajevo un acord de încetare a focului cu medierea diplomaților străini. În timpul luptelor de șase luni, au murit 10.000 de persoane, mii au devenit refugiați și multe orașe și sate au fost distruse. La 19 decembrie, Croația a fost recunoscută ca stat independent de către prima țară - Islanda, ulterior Croația a fost recunoscută de Germania. În același timp, regiunile autonome sârbe din Slavonia și Krajina au anunțat formarea Republicii Sârbe Krajina cu capitala la Knin, prilej cu care conducerea RSK și-a anunțat intenția de a face parte din „Iugoslavia reînnoită”. Mediata de diplomații străini, încetarea focului a fost frecvent semnată și frecvent încălcată de către părțile combatante. Croația a pierdut mult teritoriu, dar și-a extins armata de la cele șapte brigăzi pe care le avea în momentul primei încetări a focului la 60 de brigăzi și 37 de batalioane independente până la 31 decembrie 1991. În ianuarie 1992, deoarece ostilitățile nu încetau și se intensificau acuzațiile reciproce, a fost încheiat un acord de încetare a focului (al 15-lea) între părțile aflate în conflict, acord care a dus la încetarea principalelor ostilități. Odată cu retragerea forțelor federative din Croația, după semnarea planului Vance, în 1992, unitățile federative au fost puse la dispoziția noii armate Armatei Republicii Sârbe Krajina. Potrivit unor surse

demne de încredere, noua armată ar fi primit 262 de tancuri, 56 de vehicule blindate și vehicule de luptă pentru infanterie, 1.360 de arme de artillerie de toate calibrele și 2.573 de vehicule. În același timp, în vara lui 1995, această armată ar mai fi primit 303 tancuri, 295 alte vehicule blindate, 360 de piese de artillerie de calibrul 100 mm și mai mari, mai multe avioane de luptă și elicoptere. La 15 ianuarie 1992, Croația a fost recunoscut oficial de Comunitatea Europeană, iar la începutul anului 1992, armata federativă a început să-și retragă trupele de pe teritoriul Croației, dar a plasat pe teritoriul rămas sub controlul forțelor sârbe, cât mai multe unități federative pe care le-a reformat într-o unitate a forțelor armate apartinând RSK. Forțele sârbe controlau 13.913 km² în Krajina și Slavonia; de asemenea, teritoriile cucerite la Dubrovnik erau considerate parte a RSK. Prin punerea în practică a Rezoluției 743 a Consiliului de Securitate al ONU, La 21 februarie 1992, au fost create forțele de menținere a păcii UNPROFOR care, în martie, forțele de menținere a păcii ale ONU au fost trimise în Croația pentru a monitoriza încetarea focului și pentru a împiedica reluarea fazei active a ostilităților. La 22 mai, Croația a devenit membru ONU. În majoritatea cazurilor, forțele UNPROFOR nu au împiedicat expulzarea atât a populației croate, cât și a populației sârbe iar, în unele cazuri, au contribuit la acest lucru, deoarece personalul de menținere a păcii era responsabil de transportul civililor dincolo de linia frontului. În perioada inițială a războiului, unitățile federative și sârbe au capturat un număr mare de cetăteni croați pe care i-au închis în lagăre în Serbia, Muntenegru și Republica Srpska. Trupele croate au capturat, de asemenea, mulți prizonieri sârbi, în special în timpul asediului căzărmilor și au avut loc arestări în masă ale sârbilor suspectați de lipsă de loialitate față de guvernul croat. Pentru întreținerea prizonierilor, părțile au creat tabere speciale. De exemplu, s-a creat o tabără la Sremska-Mitrovica pentru prizonieri croați și o tabără Lora pe teritoriul bazei navale iugoslave capturată în Split pentru prizonierii de război sârbi. În timpul armistițiului, părțile au convenit să facă schimb de prizonieri și până la sfârșitul anului 1992 majoritatea prizonierilor de război au fost transferați. Cu toate acordurile de încetare a focului, cu toată supravegherea efectuată de forțele ONU luptele au continuat pe tot parcursul anului 1992, dar la o scară mai mică și cu unele întreruperi, dictate mai ales de realizarea dispozitivelor de ofensivă. Trupele croate au efectuat o serie de operațiuni mici pentru a întrerupe asediul Dubrovnikului, precum și operațiuni la Gospic, Sibenik și Zadar. Pe 22 mai, croații au început operațiunile care au vizat eliberarea Dubrovnikului. Luptele de lângă Dubrovnik au dus la retragerea unităților trupelor iugoslave din aceste zone și instituirea controlului asupra acestora de către Croația. Pe fondul desfășurării operațiunilor militare din Bosnia și Herțegovina, din anul 1992, la începutul anului 1993, comandamentul croat a decis să efectueze o operațiune ofensivă care viza zona Novigrad. Importanța strategică a orașului Novigrad constă în faptul că golful, care este legat de Marea Adriatică numai de strâmtoarea îngustă a orașului Novigrad, este adânc încorporat în zona de coastă, iar Podul Maslenica

fusese distrus de sârbi, tăind Dalmația în două părți, una de nord și alta de sud, legăturile Croației cu Dalmația fiind obstrucționate de către sârbi. La 22 ianuarie, trupele croate au lansat o ofensivă cu sprijinul aviației și, după câteva zile de lupte deosebit de intense, armata croată a preluat controlul strâmtorii Novski și a ocupat Novigradul. Trupele sârbe s-au retras adânc în continent, unde au continuat să reziste. După atingerea obiectivelor operației, la 1 februarie comandamentul croat a decis să finalizeze operațiunea Maslenica. În timpul acestor bătălii, părțile au suferit pierderi semnificative: croații au avut 114 sau 127 de persoane ucise, iar sârbii, potrivit unor estimări diferite, 348 sau 490 de persoane, inclusiv femei și copii. După aceste succese, comandamentul croat a planificat operațiunea ofensivă, Medacci džep, scopul ei constând în eliminarea „buzunarului Medacci”, din cadrul teritoriului noii Republiki Krajina, dar aflat pe teritoriul Croației și nerecunoscută de către aceasta. Între 9 - 17 septembrie, în „buzunarul Medacci” s-au dat lupte grele, în care a fost eliminată artileria sârbă care a bombardat Gospic. Ca rezultat al operațiunii, armata croată a preluat controlul și a distrus complet satele de sârbi Divocelo, Citluk și Pochitel, ucigând 88 de sârbii, inclusiv 36 de civili. Potrivit Departamentului de Stat al Statelor Unite, au fost ucise 67 de persoane, inclusiv civili. În 2001 - 2003, Tribunalul Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie a acuzat liderii acestei operațiuni - generalii Ianko Bobetko, Rahim Ademi și Mirko Norac. Esența acuzațiilor a fost că aceștia nu au oprit excesele soldaților și ofițerilor armatei croate față de populația sârbă pașnică. Sub presiunea exercitată de comunitatea internațională, operațiunea trupelor croate a fost oprită, iar unitățile croate s-au întors la posturile pe care le-au ocupat până în 9 septembrie. Teritoriul „buzunarul Medacci” a fost ocupat de forța de menținere a păcii a ONU, formată din Regimentul canadian de infanterie ușoară „Prințesa Patricia” și două unități franceze de infanterie mecanizată. În iunie 1993, a început procesul de unire a Republicii Sârbe Krajina și a Republicii Srpska într-un singur stat. Ministrul de Interne RSK Milan Martic a declarat că „unificarea sârbă Krajina și Republica Srpska - este primul pas spre crearea unui stat comun al tuturor sârbilor“. La 4 octombrie 1993, acestei intenții i s-a opus adoptarea de către Consiliul de Securitate al ONU a Rezoluției 871, care garanta integritatea teritorială a Croației. În 1992 și 1993, aproximativ 225 de mii de refugiați croați din Bosnia și Serbia au fugit pe teritoriul Croației. În plus, Croația a primit aproximativ 280.000 - 335.985 de refugiați bosniaci. La sfârșitul anului 1994, cu medierea ONU, au început negocierile între conducerea Republicii Krajina și guvernul croat. În decembrie, Knin și Zagrebul au încheiat un acord economic privind permiterea de către sârbi a liberei circulații pe o secțiune a autostrăzii Frăției - acum autostrada A3 din Slavonia de Vest și deschiderea conductelor de petrol și a rețelelor electrice. Cu toate acestea, în ceea ce privește problema principală - statutul Republicii Sârbă Krajina - părțile nu au căzut de acord. În curând, din cauza încercărilor nereușite de negocieri, autostrada a fost închisă din nou, iar tensiunea dintre părți a crescut. Președintele croat Tudjman a anunțat că

Croația nu va prelungi mandatul forțelor ONU de menținere a păcii, ca răspuns la aceasta, parlamentul Republicii Sârbe Krajina a suspendat toate contactele cu partea croată. Astfel, procesul de negocieri dintre Croația și Krajina sârbă a încetat. Conducerea croată, profitând de armistițiul, a întărit și reorganizat activ armata. Din 1994, specialiști americani aparținând unor forțe militare private au instruit ofițeri croați și s-au creat opt brigăzi de gardă de elită orientate spre standardele de pregătire ale NATO. Aceste brigăzi s-au remarcat în luptele din iarna anului 1994 îndreptate împotriva forțelor militare aparținând Armatei Republicii Srpska și ale Armatei Republicii Sârbe Krajina. În același timp, Croația și-a consolidat activ armata regulată și a participat la războiul civil din Bosnia învecinată. Armata croată a fost implicată în Războiul Bosniac de pe partea Republicii Croate Herteg-Bosnia, iar voluntari croați au luptat în rândurile forțelor armate ale croaților bosniaci. Ca urmare a luptelor fraticide și a epurărilor etnice, acoperirea cu populații care până la acțiunile separatiste se considerau cetățenii aceleiași țări a Republicii Kraina a parcurs evoluția prezentată în tabelul următor, astfel:

Populația Republicii Sârbe Krajina

Naționalitate	TOTAL 1991	PROCENAJ 1991	TOTAL 1993	PROCENAJ 1993
Sârbi	245 800	52,3%	398 900	92%
Croați	168 026	35,8%	30 300	7%
Alții	55 895	11,9%	4 395	1%
Total	469 721	100%	433 595	100%

În 1995, Croația a lansat două atacuri majore cunoscute care au pus capăt efectiv războiului în favoarea sa. Restul teritoriilor administrate temporar de ONU din Slavonia de Est, Baranja și Sremul de Vest au fost reintegrate pașnic în Croația până în 1998. Războiul s-a încheiat cu victoria Croației, deoarece și-a atins scopurile pe care le-a declarat la începutul războiului: independența și păstrarea granițelor sale. Aproximativ 21-25% din economia Croației a fost distrusă, cu pierderi ale infrastructurii în valoare de 37 de miliarde de dolari, scăderea producției industriale și costuri legate de refugiați. Peste 20.000 de persoane au fost ucise în acest război, iar refugiații au fost mutați de ambele părți. Guvernele sârb și croat au început să coopereze treptat unul cu celălalt, dar tensiunile au rămas, parțial din cauza verdictelor Tribunalului Penal Internațional pentru fosta Iugoslavie și a proceselor depuse de fiecare țară împotriva celeilalte.

3. Războiul din Bosnia și Herțegovina. În primăvara anului 1992, a început războiul în Bosnia și Herțegovina, iar armata croată și unitățile de voluntari s-au deplasat activ în Bosnia. Forțele croate au fost amplasate în teritorii cu un procent semnificativ de croați și au luptat inițial împotriva forțelor militare bosniace. Mai târziu, militarii croați au avut un rol important în ostilități împotriva sârbilor bosniaci și a armatei iugoslave, cel

mai faimos exemplu fiind participarea în bătăliile din Posavina și în Bosnia și Herțegovina de Vest (Kupres). Armata trimisă în zonă de către Croația a ajutat în mod activ pe croații bosniaci să își creeze structurile armate, structuri ce la începutul ostilităților păreau ca făcând parte din structurile militare ale Croației. Sârbii din Krajina s-au implicat în acest conflict, luptând alături de sârbii bosniaci. Din 1992, forțele militare croate au luptat nemijlocit împotriva forțelor armate bosniace, sprijinind forțele croato-bosniace, constituite în Republica Croată Herțeg-Bosnia. De partea acestei noi republici au luptat circa 3 000 la 5 000 de soldați ai armatei croate, organizati în brigăzi. În februarie 1994, sub presiunea Statelor Unite, la 26 februarie, la Washington, părțile formate din Croația, Herțeg-Bosnia și Bosnia-Herțegovina au început negocieri de pace, pentru ca la 4 martie Croația să fie de acord cu crearea unei Federații a Bosniei și Herțegovinei și a unei alianțe între croații bosniaci și bosniaci, în cadrul noii federații. Acordul prevedea, de asemenea, crearea unei confederații libere între Croația și Federația Bosnia și Herțegovina, care a permis Croației să trimită în mod oficial trupe în Bosnia și Herțegovina și să participe la război. Astfel, numărul părților implicate în războiul bosniac a fost redus de la trei la două: sârbii bosniaci contra croato-bosniacilor. La sfârșitul anului 1994, armata croată a luat parte la mai multe operațiuni majore din Bosnia. În perioada 1 - 3 noiembrie, trupele croate au participat la operațiunea Cincar în zona Kupres. Concomitent, începând cu 21 noiembrie, aeronavele NATO au început să lovească obiective apărate de trupele sârbești. La 29 noiembrie, unitățile armatei croate, împreună cu unitățile bosniaco-croate, au lansat o ofensivă împotriva pozițiilor armatei sârbo-bosniace din zona Munților Dinara și Livno. Obiectivele operațiunii erau de a abate forțele sârbe din Bihać și de a profita de un cap de pod pentru izolarea capitalei Knin a Republicii Sârbe Krajina. La 24 decembrie 1994, trupele croate au capturat aproximativ 200 km² din teritoriu și au îndeplinit sarcinile atribuite. Situația din Croația a devenit din nou tensionată la începutul anului 1995. Conducerea croată, de teamă ca situația de pe teren să nu devină permanentă, a exercitat presiuni asupra conducerii Republicii Sârbe Krajina pentru a reînnoi conflictul. La 12 ianuarie 1995, Franjo Tuđman a informat secretarul general al ONU că din 31 martie Croația intenționează să denunțe acordurile privind staționarea forțelor ONU de menținere a păcii în Croația. Acest pas a fost motivat de faptul că, potrivit conducerii Croației, în ciuda confirmării integrității teritoriale a Croației, Serbia oferă asistență forțelor sârbe din Croația și aceste teritorii care, conform președintelui croat aparțin de drept Croației, sunt integrate de fapt în Republica Federală Iugoslavia. De asemenea, în această chestiune a fost trimisă o cerere la ONU, iar Adunarea Generală a ONU, în această privință, a adoptat Rezoluția 49/43 care a declarat: „Adunarea Generală a ONU ... solicită tuturor părților, în special Republicii Federale Iugoslavia (Serbia și Muntenegru), să respecte pe deplin toate rezoluțiile Consiliului de Securitate referitoare la situația din Croația și să respecte cu strictețe integritatea sa teritorială și concluzionează în acest sens că activitățile lor

de integrare a teritoriilor ocupate din Croația în sistemele administrative, militare și educaționale, transportul și comunicațiile Republicii Federale Iugoslavia (Serbia și Muntenegru), este ilegală și trebuie întreruptă imediat." La sfârșitul lunii ianuarie 1995, comunitatea mondială și ONU au elaborat un plan de pace Z-4 ("Zagreb-4"), care conținea integrarea sârbilor Krajina în Croația și acordarea unei autonomii culturale sârbilor. Cu toate acestea, conducerea sârbilor Krajina a refuzat să discute acest plan atât timp cât partea croată împiedică prelungirea mandatului forțelor de menținere a păcii. La 12 martie Zagrebul a fost de acord să prelungească mandatul forței ONU de menținere a păcii din Croația, sub rezerva redenumirii forțele de menținere a păcii în Operațiunea Națiunilor Unite de Restabilire a Încrederii în Croația. Conflictul a izbucnit din nou în mai 1995, după ce Kninul a pierdut sprijinul Belgradului, în mare parte datorită presiunii din partea comunității internaționale. La 1 mai, armata croată a invadat teritoriul controlat de sârbi. În timpul operațiunii Biltz (Bljesak) întreg teritoriul Slavoniei de Vest a revenit sub controlul Croației. Majoritatea populației sârbe a fost obligată să fugă din aceste teritorii. Partea sârbă a avut 283 de persoane ucise și dispărute, inclusiv 57 de femei și 9 copii, precum și 1500 de soldați și ofițeri capturați, armata și poliția croată au avut 60 de persoane ucise. Ca răspuns la această operațiune, sârbii Krajina au tras asupra Zagrebului, omorând 7 civili și rănind mai mult de 175 de civili. Tot în acest moment, armata iugoslavă a început să avanseze trupe și tancuri la granița cu Croația pentru a împiedica capturarea Slavoniei de Est de către croați. În următoarele luni, comunitatea mondială a încercat să reconcilieze părțile opuse, creând "zone de securitate" ca în Bosnia vecină. În același timp, conducerea croată a precizat că nu va permite căderea "enclavei Bihac" și a sprijinit total trupele bosniace. După aceea, a avut loc o întâlnire între președințele Bosniei și Hertegovinei și cel al Croației, iar la 22 iulie la Split s-a semnat o declarație privind acțiunile comune și asistența reciprocă a trupelor croate și bosniaca. La 4 august, armata croată a lansat operațiunea Furtuna (Operacija Oluja), al cărei obiectiv a fost de recâștigare a controlului tuturor teritoriilor controlate de sârbii Krajina. În această operațiune teritorială cea mai mare din Europa după Al Doilea Război Mondial, armata croată a desfășurat mai mult de 100.000 de trupe. În timpul capturării de către trupele croate a Republicii Sârbe Krajina, mulți civili sârbi au fugit din teritoriile ocupate de croați. Cu toate acestea, partea croată a declarat că nu a fost rezultatul acțiunilor armatei croate, dar din cauza ordinelor Sediului Central al Forțelor Teritoriale de Apărare Civilă și ale Consiliului Suprem de Apărare privind evacuarea populației civile. Potrivit organizației internaționale neguvernamentale Amnesty International, în timpul ofensivei armatei croate, până la 200.000 de sârbi au devenit refugiați și au fost forțați să-și părăsească casele. În timpul proceselor de la Tribunalul Internațional pentru Fosta Iugoslavie, s-a dovedit că doar 20.000 de sârbi au fost deportați forțat de croați, dar mulți sârbi au părăsit din teamă localitățile în care se născuseră și crescuseră. După lichidarea Republicii Krajina, croații care au fugit din aceste locuri în 1991 au fost autorizați să se

întoarcă acasă. Numai în 1996, aproximativ 85.000 de croați refugiați s-au întors în Krajina și în Slavonia de Vest. În cursul operațiunii Furtuna, trupele croate au avut între 174 și 196 de persoane ucise și 1.430 de răniți. Partea sărbă a pierdut între 500 și 742 de soldați uciși, 2500 au fost răniți și aproximativ 5.000 de soldați și ofițeri au fost capturați. De asemenea, de la 324 la 677 de civili au murit în lupte și din cauza crimelor de război. Potrivit organizației neguvernamentale sărbe Veritas, în timpul operațiunii Furtuna, 1.042 civili sărbi au fost uciși și au dispărut. La 8 august, Operațiunea Furtuna a fost declarată ca fiind finalizată și au fost îndeplinite pe deplin toate obiectivele.

Concluzii: Între 1991-1995, ceea ce caracteriza fosta Iugoslavie „popoare unite și frătești“, un model de conviețuire interetnică, s-a transformat într-un război fratricid care, în prima fază, a angajat Slovenia, Croația, Bosnia și Herțegovina și ceea ce mai rămăsese din Iugoslavia. Majoritatea surselor afirmă că aproximativ 20.000 de persoane au murit în timpul războiului din Croația și Bosnia și Herțegovina. Potrivit șefului Comisiei croate pentru Persoanele Dispărute, Croația a avut 12.000 de morți și dispăruti, dintre care 6.788 de militari și 4.508 de civili. Conform datelor oficiale publicate în Croația, în 1996, războiul a provocat moartea a 12.000 persoane și 35.000 de persoane au fost rănite. Totodată, se menționează că 13.583 de persoane ucise și dispărute. Începând cu anul 2010, în Croația încă lipsesc 1997 de persoane dispărute în război. În 2009, în Croația au fost înregistrați 52.000 de invalizi de război. Aceste date includ nu numai persoanele afectate fizic, ci și persoanele cu boli cronice a căror sănătate s-a deteriorat semnificativ în timpul războiului, precum și persoanele cu tulburări de stres posttraumatic. Pe ansamblu, în timpul războiului, aproximativ 500.000 de persoane au devenit refugiați și persoane strămutate. De la 196.000 la 247.000, în 1993, de persoane de naționalitate croată și de altă naționalitate au fost forțate să părăsească teritoriile controlate de Krajina sărbă. Potrivit unui raport OSCE, publicat în 2006, 218.000 dintre cei 221.000 de refugiați croați din Krajina au revenit în țara lor după război. Principalele valuri de refugiați croați au fost înregistrate în 1991 și 1992 în timpul primelor confruntări armate și al atacului forțelor federale. De asemenea, mulți croați din Serbia și din Republika Srpska au fugit în Croația, unde au primit din 1991 cetățenia croată. La rândul său, organizația neguvernamentală sărbă Veritas a publicat date despre 6.780 de morți și dispăruti din partea Serbiei, inclusiv 4324 de soldați și 2.344 de civili. Majoritatea au fost uciși și au dispărut în toiu luptelor celor mai puternice din 1991 (2442 persoane) și 1995 (2344 de persoane). Majoritatea pierderilor au avut loc în Dalmatia de Nord - 1632 de persoane. Conform Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR), până în 1993, 251.000 de persoane au fost expulzate din zonele controlate de Zagreb. În același timp, Crucea Roșie din Iugoslavia a raportat aproximativ 250.000 de refugiați sărbi din teritoriul Croației în 1991. În 1994, peste 180 000 de refugiați și persoane strămutate din Croația se aflau

pe teritoriul Republiei Federale Iugoslavia. 250.000 de persoane au fugit din Krajina Sârbă după Operațiunea Furtuna în 1995. Cele mai multe surse străine vorbesc despre 300.000 de persoane sârbe strămutate în timpul conflictului. Potrivit organizației internaționale neguvernamentale Amnesty International, între 1991 și 1995, 300.000 de sârbi au părăsit teritoriul Croației, dintre care 117.000 au revenit în 2005. Potrivit OSCE, 300.000 de sârbi au fost strămutați în timpul războiului, dintre care 120.000 au fost înregistrați oficial ca revenind până în 2006. Cu toate acestea, se crede că acest număr nu reflectă cu precizie numărul repatriaților, deoarece mulți s-au întors în Serbia, Muntenegru și Bosnia și Herțegovina după înregistrarea oficială în Croația. Potrivit unui raport al Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (UNHCR) publicat în 2008, existau 125 000 de sârbi înregistrați ca persoane reîntoarse în Croația, dintre care 55 000 au fost lăsați să trăiască în mod permanent pe teritoriul Croației. Totodată, conform datelor oficiale publicate în 1996, 180.000 de clădiri rezidențiale au fost distruse în Croația în timpul războiului, 25% din economia țării a fost distrusă și pagubele materiale au fost estimate la 27 de miliarde de dolari. 15% din toate clădirile rezidențiale au fost distruse, 2423 de locuri din patrimoniul cultural au fost de asemenea deteriorate. În 2004, cifrele citate erau de 37 de miliarde de dolari în daune materiale și o reducere a PIB-ului cu 21% în perioada războiului. Războiul a dus la încărcări și sarcini economice suplimentare și la creșterea cheltuielilor militare. În 1994, în Croația, pentru cheltuieli militare a fost nevoie de până la 60% din totalul cheltuielilor guvernamentale. Costurile iugoslave și sârbe din timpul războiului au fost și mai disproporționate. Astfel, în proiectul de buget federal pentru 1992, 81% din fonduri ar fi trebuit alocate pentru nevoile militare ale Serbiei. După ce fondurile celor mai dezvoltate republici iugoslave (Slovenia și Croația) au încetat să intre în bugetul iugoslav, conducerea iugoslavă a fost nevoită să înceapă tipărirea de bani pentru a finanța activitățile guvernului sârb. În timpul luptelor au avut de suferit numeroase monumente și locuri religioase. Multe biserici catolice și ortodoxe din Croația au fost avariate și distruse. În perioada 1990-1995, partea sârbă a declarat că 78 de biserici ortodoxe au fost distruse în Croația. În octombrie 1995, partea sârbă a declarat că forțele croate au distrus 5 biserici ortodoxe. În plus, s-a afirmat că până la 40% din bisericile catolice aflate sub controlul forțelor sârbe au fost deteriorate și distruse. În timpul războiului din Croația au fost plasate mai mult de 2 milioane de mine. Majoritatea câmpurilor miniere au fost create fără a fi marcate pe hărți. La 10 ani după război, în 2005, au fost găsite alte 250 000 de mine, instalate de-a lungul fostei linii a frontului, în unele părți ale frontierei de stat, în special în apropiere de Bihac și în jurul unor foste clădiri ale forțelor armate iugoslave. În 2007, zonele care conțineau sau în care se suspectează că conțin mine aveau o întindere de aproximativ 1.000 km². În timpul luptelor, peste 1 900 de persoane au fost ucise sau rănite de mine, iar după război alte 500 de persoane au fost ucise și rănite de mine. În perioada 1998-2005, în Croația s-au cheltuit cca. 240 de milioane € în diferite activități de înălțat

a minelor. În 2009, toate câmpurile de mine și zonele suspectate că ar conține mine și muniții neexplodate au fost marcate în mod corespunzător. Totuși, în ciuda acestui fapt, procesul de deminare este extrem de lent și, potrivit diferitelor estimări, va dura încă 50 de ani pentru a distrugă toate câmpurile miniere. Tribunalul Penal Internațional pentru Fosta Iugoslavie a condamnat persoane acuzate de crime de război și genocid, dar nu a putut să explice cum de s-a propagat atâta ură necontrolată între etnii care cu ani în urmă trăiau în frăție. La fel acum, în cotidian, puțini oameni înțeleg cum de s-a propagat atâta ură între ruși și ucraineni, până mai ieri popoare înfrațite.

BIBLIOGRAFIE

- CHRISTIAN C. I., *Sângeroasa destrămare – Iugoslavia*, Editura Sylvi, București, 1994;
MARGA A., *Criza și după criză*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012; Revista Lumea, colecție, 2024-2026.
-